

А. П. Данилевич

*асистент кафедри етнології та краєзнавства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАНОВЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТЕПАНА НОСА (ДО 195-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ НАРОДНОГО ЛІКАРЯ)

***Анотація.** Охарактеризовано інтелектуальне оточення етнографа, його спілкування з українськими громадськими діячами, письменниками, вченими-істориками та етнографами, які справили значний вплив на становлення поглядів та світогляду Степана Носа. Він підтримував тісні зв'язки з А. Метлинським, П. Кулішем, О. Лазаревським, Л. Глібовим, О. Марковичем, О. Коваленком, М. Білозерським, П. Житецьким, М. Симоновим, П. Чубинським, О. Кониським, М. Коваленком та ін. Особливою теплотою вирізняються стосунки С. Носа з П. Кулішем та М. Вовчком. Їх об'єднувала спільна любов до українського фольклору, усної народної творчості, української мови, народних традицій та звичаїв.*

***Ключові слова:** С. Ніс, оточення, культура, етнографія, народний лікар, фольклор, усна народні творчість.*

Ім'я українського етнографа, фольклориста, письменника, громадського діяча, народного лікаря Степана Даниловича Носа сьогодні стає відомим широкому загалу українців через значну увагу науковців – істориків, етнографів, літературознавців до його наукової спадщини, аналізу її проблематики, змістового насичення, реконструкції його життєвого та творчого шляху.

Історіографія вивчення наукового доробку Степана Носа пройшла понад 120-річний шлях розвитку: від перших згадок про етнографа ще за його життя та біографічних публікацій відразу після смерті С. Носа – до сучасних наукових праць різного жанру: енциклопедично-довідкових статей [7, с. 275; 12, с. 420; 13, с. 558; 24], аналітичних розвідок у періодиці та окремих виданнях [1; 5; 8; 25; 28], виступах на конференціях і читаннях [3; 4; 11], окремих фрагментах у загальноісторичних дослідженнях з історії розвитку вітчизняної етнокультурної традиції та українського фольклору [15; 22; 23], спеціальних медичних часописах [9; 10] тощо.

Вважаємо за доцільне усю історіографію вивчення життєвого шляху та творчості С. Д. Носа систематизувати за трьома періодами: перший – 1850–1917 рр.; другий – 1918 – кін. 1980-х рр.; третій – поч. 1990-х рр. – до сьогодні. Хронологічні межі першого періоду охоплюють дорадянську історіографію; другий обмежується усім радянським періодом; третій період припадає на добу незалежності України, який відрізняється найбільш активною увагою дослідників до постаті Степана Носа.

Зазначимо, що за життя С. Носа про нього не було розлогих наукових аналітичних розвідок, проте час від часу в журнальній та газетній періодиці з'являлися короткі згадки про етнографа.

Важливу роль у становленні Степана Носа як фольклориста, етнографа, народознавця, лікаря та письменника відіграло наукове оточення, спілкування з українською письменницькою елітою, громадськими діячами, щирими патріотами – українцями, серед яких було чимало однодумців, порадників і друзів.

Відомо, що з студентських років С. Ніс збирав усну народну творчість, був залюблений в українську пісню і проніс це крізь усе життя. На ґрунті захоплення українською старовиною він у різні роки підтримував тісні зв'язки з А. Метлинським, П. Кулішем, О. Лазаревським, Л. Глібовим, О. Марковичем, О. Коваленком, П. Чубинським, О. Кониським, М. Коваленком та багатьма іншими науковцями, етнографами, фольклористами, громадськими діячами, редакторами періодичних видань.

Їхні стосунки справляли потужний взаємовплив на розвиток інтелектуального рівня всіх учасників, становлення наукових та світоглядних орієнтирів, обрання життєвих позицій тощо. Не всі їхні ідеї і погляди витримали перевірку часом, проте ми можемо прослідкувати їхню еволюцію, вплив окремих історичних подій на їх зміну або інтерпретацію.

Довголітня дружба поєднувала С. Носа з П. Кулішем. Вони познайомилися у червні 1860 р., коли П. Куліш був у Чернігові, зустрівся з С. Д. Носом і був захоплений цією людиною: «Дуже приємна

людина – Ніс... Це ім'я буде в нас безсмертне. Це така людина, якої й історик, і поет найбільше потребують. Між народом він свій, без найменшої натягненості. Супроти його я вже джентельмен, тобто відрізаний від народу недостатністю народного виховання. Він учиться в народу, і чудесно вчиться. Вищого за нього немає етнографа» [30, с. 22–23; 21, с. 97–98] – це була найвища похвала. Залишилося багаторічне листування П. Куліша з С. Носом, що підтверджує, що вони завжди зберігали дружні стосунки. Відомо, що у листі від 2 жовтня 1890 р. П. Куліш звернувся до С. Носа як професійного лікаря з проханням надіслати йому народний рецепт «запорозької припарки» від сухого кашлю [27, с. 21–22], оскільки вірив у цілющі властивості народних ліків.

Добрим ставленням до П. Куліша відповідав і С. Д. Ніс. У спогадах українського поета Мусія Кононенка, з яким товаришував С. Ніс, знаходимо згадку про оцінку особи П. Куліша С. Носом, висловлену орієнтовно у 1886–1887 р.: «Єдиний у нас великий знавець народної української мови – Куліш. Правда він і мене вважає тямущим в народній словесності, та я, бачте, не наловчусь, Ви б сказали, не упражняюсь в цьому ділі і не пишу стільки, як Куліш» [15, с. 30]. Досліджуючи творчість С. Д. Носа, привертає увагу його листування з П. Кулішем за 1860–1892 рр., яке опубліковане у «Киевской старине» з подачі М. Чалого, який повідомляє про те, що Степан Ніс відомий як знавець українського фольклору, що він ще з студентської лави збирав народні думи, пісні і сам їх виконував «сильним баритонем» [27, с. 8].

У підбірці листів є 19 кореспонденцій, серед яких 3 телеграми П. Куліша до С. Носа. Їхній текст свідчить про тепле ставлення П. Куліша до етнографа. Він звертається до нього «Коханий приятелю», «Пане отамане курінний», «Високоповажний земляче», «Жива душе», «Любий земляченку Носе-Доброносе», «Дорогий мій басолюбнику й танцористо», «Коханий чумаче», «Голубе мій буркотливий», «Любий Буй-Туре неВсеволоде» та багато ін., причому у зверненнях не повторюється.

У листах обговорюється чимало життєвих питань, проблем видавничої справи, наукових тем, зокрема йдеться про підготовку до друку історії русько-української літератури львівського професора О. М. Огоновського. Побіжно П. Куліш просить С. Носа «скомпонувати й власну автобіографію» [27, с. 17].

Останні листи П. Куліша датуються початком 1895 р.; автор листа розповідає С. Носу про свою роботу з перекладу Біблії, зазначає, що до кінця 1895 р. планує повністю закінчити переклад [27, с. 28]. Безперечно, спілкування з Пантелеймоном Кулішем відіграло вирішальну роль і значною мірою вплинуло на наукове і творче життя С. Носа. Українська народна творчість стала для етнографа джерелом вивчення старовини, давньої історії, легенд, поезії, мови. У першому опублікованому листі Куліша до Носа від 15 липня 1860 р., Пантелеймон Олелькович пише: «Чув я через люде, що Ви, пане курінний, написали про чумаків, та й дуже гарно. То прошу ж Вас – присилайте скоріше в «Основу...» [27, с. 8], а після виходу його книги «У всякого народа своя природа (Путешествие к родному пепелищу)» [17] писав у листі від 13 червня цього ж року: «Книжечку Вашу про те, що в кожного народа своя природа, читали ми з великою вподобою. Таким, як Ви, мусить бути врач, коли хоче бути знахарем...» [27, с. 15].

А у 1890 р. у листі П. Куліш пише: «поновлюю обіцянку мою – зредагувати ваші стіхотвори, як вернусь на битий культурний шлях. Перепущу їх через віялку, не жаліючи праці й часу...» [27, с. 20].

Щира дружба поєднувала С. Д. Носа із громадським діячем, педагогом, письменником, публіцистом, ученим – шевченкознавцем Олександром Яковичем Кониським (1836–1900). Залишилися листи С. Носа до О. Кониського, підготовлені до друку М. Возняком, що яскраво демонструють їхні стосунки і спільні інтереси [16, арк. 72–76].

Коли 13 лютого 1873 р. у місті Києві в приміщенні Державного банку відбулося офіційне відкриття Південно-західного відділу Російського Географічного товариства, до його складу від Чернігівської губернії увійшов і С. Д. Ніс [14, с. 411]. Це дало йому змогу близько познайомитися із В. В. Тарновським, Л. О. Милорадовичем, О. І. Ханенком, О. М. Лазаревським та ін. діячами та науковцями. За роки своєї діяльності Відділ перетворився на потужний науково-дослідний центр, у якому вивчалися етнографічні, фольклорні, культурні особливості життя українського народу. Так, етнографічним та фольклорним напрямом займалися І. Новицький, М. Левченко, М. Вербицький і М. Юзефович, з якими С. Ніс мав досить дружні відносини. Степан Данилович гостював у Юзефовича, де познайомився із І. С. Аксаковим, який вивчав у той час українські ярмарки. Про цю зустріч С. Д. Ніс написав у своїх спогадах; він згадав про те, як у М. В. Юзефовича в присутності І. С. Аксакова він виконував «різні малоросійські пісні, щоб ознайомити іменитого гостя з їхніми наспівами. Це настільки вразило присутніх, серед яких був і відомий багатий місцевий землевласник М. А. Рігельман, що А. Метлинський разом із останнім висунули бажання видати з нотами українські пісні, задля чого запросили чеха Голі для покладення їх на ноти, які і були передані їм, всього здається 200» [26, с. 512].

Л. В. Мохір, досліджуючи діяльність Південно-західного відділу Російського Географічного товариства зазначає, що для опрацювання записів С. Д. Носа у Відділі була організована спеціальна комісія, до якої входили В. Антонович, Ф. Вовк, М. Драгоманов, Я. Новицький, В. Беренштам та ін. етнографи та фольклористи, які систематизували пісні за змістом (напр. Ф. Вовк і Я. Новицький досліджували родинні пісні; В. Антонович – політичні; М. Драгоманов і В. Беренштам – мистецтво і навчання) [14, с. 412–413].

Багато пісень і розвідок С. Д. Носа потрапили до В.П. Науменка, дійсного члена Відділу. Загалом, саме молодші учасники Південно-західного відділу Російського Географічного товариства – П. Чубинський, М. Драгоманов, С. Ніс і О. Кониський – задавали тон і тримали працездатність цієї установи. На жаль, тільки 3,5 роки проіснувала ця інституція, а після Емського указу (інколи наз. «Закон Юзефовича»), вона припинила своє існування.

З Олександром Кониським С. Носа також єднали наукові інтереси та дружні стосунки, про що яскраво свідчить їхнє листування. У ж. «Україна» за 1927 р. було опубліковано 6 листів С. Носа до О. Кониського за період від 28 листопада 1861 р. (перший лист) до 14 квітня 1863 р. (шостий лист) [2]. В них йдеться про відкриття недільної школи, на яку слід зібрати гроші; про підготовку О. Марковичем до друку приказок і прислів'їв; про пожертвування на купівлю українськомовних книжок; про «Чернігівський листок», який видавав Л.Глібов; про плани заснувати Чернігівське історичне товариство [2, с. 120–121]. У вересні 1862 р. він пише, що «Основа» «кашляє», тобто близько її закриття, а у листі від 14 квітня 1863 р. йдеться про повісті Квітки-Основ'яненка, про постановку (з партитурою) Наталки-Полтавки тощо. Підпис: «Щирий земляк доброхитний Стецик» [2, с. 124].

Як і С. Ніс, О. Кониський друкувався у ж. «Основа», в якому виступав під псевдонімом «Переходовець». Проблематика його праць подібна до тем, які хвилювали Носа: здобуття освіти рідною мовою, відкриття недільних шкіл, підготовка підручників з історії та географії.

Щирі симпатії єднали С. Носа з Марком Вовчком. Майже однолітки (Марія Вілінська була на 4 роки молодша), вони обидва вивчали і записували український фольклор, усну народну творчість, народну мову та звичаї. З С. Д. Носом Марко Вовчок познайомилася у 1851 р., коли вперше відвідала Київ. В одному з листів до свого чоловіка – Опанаса Марковича, який на початку 1860-х років жив у Чернігові, Марко Вовчок писала: «Що робить Ніс?... Поклонись від мене цьому славному чоловіку Носу. Чи не варить він меду, як колись у Києві?». Постійно передавав вітання письменниці через О. Марковича та І. Дорошенка і С. Д. Ніс [6, с. 13]. Марко Вовчок була захоплена співом Степана Носа, знання ним незліченої кількості українських народних пісень, прислів'їв, говірок, казок, легенд, народних прикмет тощо.

Багаторічний дослідник творчості Степана Носа журналіст Іван Дудко пише, що С. Ніс розповсюджував на Чернігівщині і Полтавщині книги – метелики з творами М. Вовчка, зокрема і книжечку «Народні оповідання», яка побачила світ у грудні 1857 р. До неї увійшли оповідання «Козачка», «Сестра», «Сон», «Свекруха» та ін., які у 1858–1859 р. були перекладені на російську мову і надруковані у журналі «Русский вестник». Всі ці оповідання не просто високо цінував С. Д. Ніс, а й багато в чому наслідував манеру письма та літературного стилю М. Вовчка, проте не копіював їх, а зберігав власну особливість викладення матеріалу, використання у творах народних говірок, прислів'їв, побутових прикмет, які Степан Ніс чудово знав і які супроводжують усі праці етнографа.

Іван Дудко пише, що спільні фольклористичні риси творчості Марка Вовчка та Степана Носа одразу ж помітила тодішня критика. Так, московська газета «День» в № 23 за 1862 р. підкреслювала, що слідом за Марком Вовчком пішли Ганна Барвінок, М. Номис (М. Т. Симонов), Степан Ніс та інші [6, с. 13].

Принагідно слід констатувати, що якщо М. Вовчок використовувала фольклорний матеріал для написання художніх творів, то С. Д. Ніс застосовував українсько-фольклорну спадщину при підготовці праць з медицини та лікарської справи, традиційної національної кухні, рецептури народних страв та технології їх приготування.

Однодумцями С. Носа у справі збирання фольклору були М. Білозерський (1833–1896), О. Маркович (1822–1867), М. Номис (1823–1901) та ін. етнографи. Псевдонім М.Номис належав українському фольклористу, етнографу, письменнику і педагогу Матвію Терентійовичу Симонову. Він друкувався в «Основі», закінчив із срібною медаллю I відділення (словесне) філософського факультету Київського університету св. Володимира (1847), отримав ступінь кандидата (1848). Викладав у Ніжинській, Немирівській гімназіях, був урядовцем у Санкт-Петербурзі, з 1873 р. – директор гімназії у Лубнах, згодом мировий суддя. До його збірки «Українські приказки, прислів'я і таке інше» (1864 р.) С. Ніс також подав свій матеріал, який був опублікований.

Це був період відродження національних культур, їх взаємодії та взаємопроникнення. В першій половині – середині XIX ст. ці процеси проходять інтенсивно, що змінює духовне обличчя слов'янських

країн. І в особах С. Носа, П. Куліша та ін. діячів доби яскраво відображаються загальні тенденції з чітко вираженим фольклорним спрямуванням [30, с. 24].

На 1890-ті рр. припадає листування Степана Носа з багатьма громадськими діячами, фольклористами, письменницькою елітою та науковцями. Серед респондентів Олександр Васильович Шишацький – поет та етнограф, земляк Степана Носа. Збереглося три листи С. Д. Носа до О. В. Шишацького за 1857–1858 рр. [29], в яких йдеться про отримання книжок С. Носом, про підготовку друкування О. Бодяньським пісень, про видання О. Шишацьким нової книги «Українська квітка». Є у фондах ІР НБУВ і два листи С. Д. Носа до М. І. Костомарова (один за січень 1884 р. з Конотопа), другий з Люцина [20], в яких етнограф, вибачаясь за те, що потурбував М. Костомарова, просить його надіслати адресу, за якою буде виставка, на яку С. Д. Ніс хоче (на прохання майстринь-вишивальниць) надіслати українські вишиванки та інші художні вироби на зразок «вышитой рубахи по народному вкусу – женской». Він ділиться з Миколою Івановичем своїми нагальними справами, пише, що готує свої твори до друку, зокрема серед них нарис «Як качка плаває у пана на помості» [20, арк. 1]. У другому листі йдеться про мандрівку С. Д. Носа пароплавом по Дніпру, зустріч з друзями і знайомими у Києві, збір багатого етнографічного матеріалу, який він відправив М. К. Чалому. Принагідно він повідомляє М. Костомарова, що у М. К. Чалого вийшла друком монографія про Т. Шевченка. Він докладно аналізує зміст твору, пише, що у нього «Замечательная глава посвященная влиянию на Т. Шевченко Варвары Николаевны Репниной...» [20, арк. 1–2].

Також Степан Ніс пише, що у Чернігові він прочитав книгу про листування Л. Барановича з духовними особами та гетьманами (у перекладі з польської мови), зазначає, що ці листи були віднайдені в бібліотеці семінарії м. Чернігова.

Наявний один лист С. Д. Носа до П. І. Житецького [19, арк. 1], в якому йдеться про «старовинний циганський документ...», з якого треба зняти копію. Зберігся і лист до О. С. Лашкевича, в якому етнограф повідомляє про те, що він надіслав в журнал «Киевская старина» для друку свою розвідку про Прилуцького полкового суддю [18]. Окрім атрибутованих листів є чимало до невідомих осіб, зокрема п'ять листів «Пану Оленьку» за підписом «Добро-Ніс», в яких також вирішуються проблеми про друкування праць.

Отже, дослідження життєвого шляху етнографа та визначення чинників, що вплинули на його світогляд дають підстави дійти наступних висновків: на всіх етапах життєдіяльності вчений збирав український народний фольклор, вивчав традиції та звичаї українського народу, опікувався збереженням пам'яток української культури.

Творча співпраця та дружні стосунки поєднували Степана Носа з багатьма істориками, етнографами, громадськими діячами, про що свідчить його листування з П. Кулішем, О. Кониським, П. Житецьким, М. Вовчком, М. Костомаровим та ін. відомими вченими – істориками, етнографами та фольклористами, яких об'єднала любов до української національної культури, бажання зберегти народні традиції для нащадків. Спілкування з ними, вирішення спільних питань, обговорення власних інтересів та творчих проєктів, безперечно, відіграло вирішальну роль у житті Степана Носа і впливало на становлення його світоглядних позицій, творчих планів, оціночних критеріїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бріцина О.Ю. Фольклорно-етнографічна діяльність С.Д. Носа. *Народна творчість та етнографія*. 1980. № 1. С. 67–70.
2. Возняк М. З життя чернігівської громади в 1861-1863 рр. (Листи Леоніда Глібова й Степана Носа до Ол. Кониського). *Україна*. 1927. Кн. 6. С. 114–124.
3. Данилевич А.П. Архівні документи про етнографічну діяльність Степана Носа (1864–1911). *Чотирнадцять джерелознавчі читання, присвячені 170-річчю створення Київської археографічної комісії*. Київ, 2013. С. 93–96.
4. Данилевич А.П. Архівні документи про фольклорно-етнографічну діяльність Степана Носа. *П'ятнадцять джерелознавчі читання, присвячені 70-річчю створення кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки*. Київ, 2014. С. 75–77.
5. Данилевич А.П. Український етнограф і фольклорист С.Д. Ніс. *Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. К.: НПУ, 2002. Вип. XLIX (49). С. 224–230.
6. Дудко І. Збирач скарбів народних Степан Ніс. *Городня*, 2014. 36 с. (281).
7. Єкельчик С. Ніс Степан Данилович. *Малий словник історії України*. К.: Либідь, 1997. С. 275.
8. Засс Р. Незвичайної долі звичайна історія. *Дзвін*. 1991. № 12. С. 120–124.
9. Кіцера О. Славний чоловік Ніс. *Мистецтво лікування*. 2015. № 3–4. С. 73–74.
10. Кіцера О., Кіцера Р. Лікарі в житті Тараса Шевченка. *Жіночий лікар*. 2012. № 4. С. 63–66.

11. Клопот В. Внесок С.Д. Носа в національно-культурне життя Чернігівщини. *Матеріали науково-практичної конференції «Другі флорівські читання»*. Чернігів, 2011. С. 31–36.
12. Коваленко О.Б. Ніс Степан Данилович. *Енциклопедія історії України: У 10-ти тт. Т. 7: Мл-О.* – К.: Наукова думка, 2007. 784 с.
13. Кудрицький А.В. Носа С.Д. могила. *Чернігівщина. Енциклопедичний довідник*. К.: УРЕ, 1990. С. 558.
14. Мохір Л.В. Історико-краєзнавчі дослідження Південно-Західного відділу в Чернігівській губернії. *Сіверщина в історії України*. 2013. Вип. 6. С. 411–416.
15. Нахлік Є., Нахлік О. Пантелеймон Куліш між Параскою Глібовою і Горпитою Ніколаєвою: Біографічно-культурологічне дослідження; з додатком невідомого листування. Львів, 2009. 319 с.
16. Ніс С. Листи до О.Я. Кониського (1861 р.). Архів відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Ф. 77. оп. I. Спр. 125. арк. 72–76.
17. Ніс. С.Д. У всякого народа своя природа. (Путешествие к родному пепелищу). – Чернигов: Тип. губерnsk. правления, 1888. – 31 с.
18. Нос С.Д. Лашкевичу О.С. листопада 17, 1889 р. з Чернігова в Київ. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф. III. Спр. 9559. 2 арк.
19. Нос С.Д. Житецькому Павлу Івановичу. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф. I. Спр. 48644. Письмо. 1 арк.
20. Нос С.Д. Костомарову Николаю Івановичу. Письмо из Люцина в [...]. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф. XXII. Спр. 231. 2 арк.
21. Петров В. Романи Куліша. *Вітчизна*. 1991. № 6. – С. 97–98. (324).
22. Побідаш І.Л. Видавнича діяльність Леоніда Глібова. *Поліграфія і видавнича справа*. 2002. № 39. С. 47–51.
23. Побідаш І.Л. Леонід Глібов – організатор та видавець газети «Чернігівський листок». *Наукові записки Інституту журналістики*. К. 2004. Т. 17. С. 55–60.
24. Середенко Г., Грищенко П. Степан Данилович Ніс: Рекомендаційний бібліографічний покажчик. Чернігів, 2000. 5 с.
25. Слобожаніна Н.П. Українознавча мозаїка С. Носа на сторінках «Киевской старины». *Література та культура Полісся*. 2010. Вип. 57. С. 257–261.
26. Страницка из моих воспоминаний (документы, известия и заметки). *Киевская старина*. 1893. Т. 41 № 6. Отд. II. С. 509–513.
27. Чалий М. Из писем П.А. Кулиша к С.Д.Носу (1860–1892). *Киевская старина*. 1899. Кн.4. С. 8–31.
28. Чибирак С. Етнографічна діяльність Степана Носа. *Етнічна історія народів Європи*. К., 2009. Вип. 29. С. 83–88.
29. Шишацький-Ілліч Олександр Васильович – поет, етнограф. 1854-1859. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф. 63. Спр. 96. Нос С.Д. Александрю Васильевичу. Письма. [1857]. Из с. Поноры, Черниговской губ. в [Чернигов]. 2 арк.; Спр. 97. Нос С.Д. Александрю Васильевичу. Письма. 24 марта 1858 г. Из с. Поноры, Черниговской губ. в [Чернигов]. 1 арк.; Спр. 98. Нос С.Д. Александрю Васильевичу. Письма. 4 ноября 1858 г. Из с. Поноры, Черниговской губ. в [Чернигов]. 1 арк.
30. Янковська Ж. Пантелеймон Куліш у спілкуванні з українськими фольклористами першої половини – середини ХІХ століття. *Вісник Львівського університету*. Серія філології. 2007. Вип. 41. С. 16–26.

A. Danylevych. The influence of the ukrainian intellectual on the formation of the views of Stepan Nos (on the occasion of the 195 th anniversary of the birth of the national doctor). – Article.

Summary. *The article describes the intellectual environment of the ethnographer, his communication with Ukrainian public figures, writers, historians and ethnographers who had a significant influence on the formation of Stepan Nos's views and worldview. He maintained close ties with A. Metynsky, P. Kulish, O. Lazarevsky, L. Hlibov, O. Markovych, O. Kovalenko, M. Bilozersky, P. Zhytetsky, M. Simonov, P. Chubynsky, O. Konysky, M. Kovalenko, and others. S. Nos's relations with P. Kulish and M. Vovchok are particularly warm. They were united by a common love of Ukrainian folklore, oral folk art, the Ukrainian language, folk traditions and customs.*

Key words: *S. Nis, environment, culture, ethnography, folk doctor, folklore, oral folk art.*